

2022 – DOSARELE PATRIMONIULUI (CXIII):

despre maghiara lui Ioan Slavici și despre alianțele cu dracul?

- nimic nou sub Soare! - sibianul Géza Vámszer ... nu a ignorat nimic?

2022

PORTAL DE KON T AKT ROMÂN MAGYAR

Ioan Slavici

Anul rugăciunii și sfinților isihasți

Dosarele patrimoniului (CXIII)

Vámszer Géza 1896 - 1976

S-a născut în diaspora rigidă maghiară în Sibiu. Acolo, în centrul cultural săsesc și românesc ...

Nu a ignorat nimic ...

Avrig

Săcădate

turnul bisericii evanghelice maghiare

Nici dictatura, nici reavoința, nici mediul nu sunt în stare ca să scoată din identitatea națională poporul respectiv, dacă acel popor are mândrie națională!

Lajos Kossuth

Oltszakadát

împotriva guvernului ne aliam și cu dracul!

Nimic nou sub Soare?

În „portalul de kontakt român-maghiar” - site-ul web www.corbiialbi.ro - articolele despre fondatorul cotidianului „Tribuna” Sibiu și marele scriitor Ioan Slavici mi-au atras atenția. Reproducem articolul „Despre maghiara lui Ioan Slavici și despre alianțele cu dracul”, autor Csaba Szabo: «Ioan Slavici a învățat maghiara încă din copilărie, de la colegii de joacă maghiari din Șiria (Arad). Această cunoaștere a limbii maghiare i-a fost mai mult decât utilă în viață.

Scriind mai corect ca și sătenii maghiari, și-a luat curaj în a se scufunda în studiul limbii maghiare, la Timișoara fiind chiar rugat de dascălul Crăciunescu ca să țină ore de maghiară pentru doi tineri români. Primul mare succes în această materie de însușire perfectă a limbii maghiare era alegerea lui de către pater Hemmen într-o postură de recitator principal, care avea onoarea să salute prefectul - în numele școlii - cu o poezie de Petőfi Sándor. Slavici a recitat așa de frumos, încât paterul i-a dăruit o carte: Monografia lui Raffaello. Trăind toată viața într-un mediu multiethnic, Slavici a devenit poate cel mai bun cunoscător al realităților fenomenului conviețuirii în cadrul monarhiei, observând părțile bune și rele ale acestui proces cu o acuratețe aparte. Slavici nu idealizează relațiile interetnice din Șiria sau din alte locuri unde s-a întâlnit cu acest fenomen, constatând sec și obiectiv, cam până la ce nivel se poate ajunge în relațiile comunitare de acest tip.

În Țările de Jos de exemplu românii au cerut ca satul să aibă două primării, una pentru români și una pentru minorități. Când un evreu vroia să se înscrie în comunitatea românească, a fost sfătuit să meargă la „ceilalți”, adică unguri, șvabi, sârbi, slovaci. Deși vecinii de diferite etnii discutau foarte civilizată și se respectau reciproc într-un mod exemplar, ideea de a nu te cununa cu cineva din etnia vecină era una acceptată la scară largă. Așa era și cu limbile oficializate în cadrul diferitelor legi: unde s-a făcut exces de zel dintr-o parte sau alta, obligând pe unii să cunoască limba celuilalt se iscau probleme. În campaniile electorale ieșeau obligatoriu la suprafață conflictele etnice latente. Într-unul din cazuri descrise de Slavici și-au pierdut viața 30 de oameni, într-o bătăie generală, care avea scopul de a intimida guvernul maghiar, să nu prezinte concurență pentru candidatul românilor.

Slavici descrie într-un mod sistematic și obiectiv fenomenele asimilării timpului respectiv. Cum vroiau șvabii să devină unguri, cum încercau românii să învețe maghiara ca să aibă succes în viață, cum se luptau pentru limba maternă și pentru semnele identitare sârbi, slovacii, cehii, croații și cât de clară era la ei stigma regiunii de unde proveneau. Una dintre cele mai interesante - și actuale - observații ale lui Slavici este legată de viața din Parlamentul Ungar, unde cele trei partide maghiare încercau să atragă de partea lor deputații români. Aceștia din urmă votând când cu unul când cu altul, pentru a obține legi pozitive legate de români. Unii dintre deputați erau chiar de partea partidului lui Kossuth ... Nimic nou sub cer: **minoritățile fac coaliție cu ăla de la putere, care ar putea să dea în schimbul sprijinului favoruri minorității respective.**

Deputatul Sigismund Borlea a și punctat: „**împotriva guvernului ne aliam și cu dracul**”. **Nimic nou sub Soare**».

Istoria Transilvaniei este marcată de colonizarea ungarilor, sașilor și secuilor, în multe localități existând și în prezent evenimente interpretate diferit de istoriografii națiunilor conlocuitoare. În județul Sibiu, mi-a atras atenția istoria localității Săcădate, componentă a orașului Avrig, localitate situată pe malul drept al Oltului. Lucrarea monografică scrisă de etnograful, istoricul de artă și profesorul sibian **Vámszer Géza (13.08.1896 - 21.09.1976)** mi-a atras atenția, prin opiniile personale și justificările istorice prezentate. Născut la Sibiu, a absolvit liceul în orașul natal, urmând cursurile Academiei de Arte Frumoase Budapesta, devenind profesor de desen (1920). Cariera didactică liceală a început-o la Sibiu (1922), continuând în Odorheiu Secuiesc, unde s-a stabilit, ocupându-se de etnografia generală, cercetarea istoriei așezărilor și a artei ecleziastice populare sătești. Apogeul carierei l-a cunoscut în Miercurea-Ciuc, unde a predat la Liceul Romano-Catolic (1929-1941), inițiind Asociația Turistică Csik și publicând Ghidul turistic și Harta județului Csik, organizând mișcarea turistică și plimbările în natură. Din 1941 s-a stabilit definitiv la Cluj, fiind profesor și realizând culegeri etnografice privind costumele populare maghiare. La Cluj (în 1940) a fost publicată lucrarea „**Szakadat - Decalaj. O monografie a unui sat maghiar risipit din Sibiu**” (?).

S-a stins din viață la Cluj, fiind înmormântat în cimitirul central - Házsongárdi. O mare parte din moștenirea sa a revenit **Asociației Etnografice János Kriza-KJNT**, companie care (din 2015) a devenit supervisorul profesionist al programului „Transilvania Valuable”, activitatea principală fiind inițierea, popularizarea și organizarea mișcării maghiare de descoperire și conservare a valorilor naționale, în Transilvania. Cu ocazia sărbătoririi unui secol de la nașterea sa, Janos Pal -

directorul pensionar al Muzeului Szekely din Csiki -, afirma despre fondatorul muzeului, etnograful Vámszer Géza: «**Nu a ignorat nimic. El a văzut valoarea chiar și acolo, unde totul părea sumbru și ponosit, pentru că a observat întreaga viață, plinătatea vieții**». În județul Harghita, Școala Populară de Arte și Meserii îi poartă numele, iar Asociația Comunității Maghiare din Transilvania a numit un premiu după marele etnograf maghiar (din 1992).

În prefața monografiei „**Săcădate**”, autorul este prezentat de Banyai Janos: „... **S-a născut în diaspora rigidă maghiară în Sibiu. Acolo, în centrul cultural săsesc și românesc s-a format conștiința maghiară care stă foarte departe de șovinism.** (...) Materialul cărții „**SZAKADÁT**” a fost cercetat la fața locului. Se poate constata din cartea aceasta tendința de respect reciproc a popoarelor din Transilvania. Autorul arată o diasporă mică, maghiară și exemplu pentru redactarea altor monografii de diasporă”. În „Partea introductivă”, motto-ul lucrării este selectat dintr-o cugetare a liderului revoluționarilor pașoptiști unguri, Kossuth Lajos: „**Nici dictatura, nici reavoința, nici mediul nu sunt în stare ca să scoată din identitatea națională poporul respectiv, dacă acel popor are mândrie națională**”. Autorul continuă cu o primă prezentare generală:

« ... Regele maghiar din dinastia Arpad a colonizat secuii în Carpații răsăriteni și se poate susține că nu numai acolo ci și în Carpații de sud, pentru apărarea granițelor. De o serie de comune cu populația maghiară nu se știe aproape nimic: Ocna Sibiului, Alămor, Hârtibaci, Săcădate, Noul Român, Cârțișoara, Hălmachi, care între populația română și săsească sunt comune maghiare. (...) Sunt comune românești unde nu mai există populația maghiară dar au rămas cuvinte maghiare pentru denumirea localității respective sau nume de persoane: **Sebeș** (= repede), **Arpaș** (arpaș = orez), **Șelimbăr** (szelindek = modest), **Tălmaciu** (talmacs = traducător), **Fărcaș** (farcas = lup), **Silaghi** (silaghi = Sălaj), **Deac** (deac = elev, student), etc.

Ce muncă folositoare și interesantă am putea să facem dacă independent de politică am putea prelucra istoria diasporelor maghiare, române și săsești!»

(va urma)

Marius HALMAGHI

Sursa online:

<https://www.tribuna.ro/stiri/cultura/2022-dosarele-patrimoniului-cxiii-despre-maghiara-lui-ioan-slavici-si-despre-aliantele-cu-dracul-nimic-nou-sub-soare-sibianul-geza-vamszer-nu-a-ignorat-nimic-165995.html>

În: Tribuna, 25 august 2022